

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО»**

БЕЛЯЄВА МАРИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 342.2 (477)

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ПОЛІТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

Спеціальність 12.00.02 – конституційне право;
муніципальне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор **Наливайко Лариса Романівна**, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, завідувач кафедри загальноправових дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент **Барабаш Юрій Григорович**, Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», проректор з навчальної роботи, завідувач кафедри конституційного права України, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

кандидат юридичних наук, доцент **Максакова Руслана Миколаївна**, Класичний приватний університет, Інститут права імені Володимира Сташиса, завідувач кафедри конституційного та адміністративного права.

Захист відбудеться «___»_____2012 р. о ___годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному університеті «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий «___»_____2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.П.Колісник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних державотворчих процесах, в умовах проведення конституційної та політичної реформ значення політичної діяльності та політики взагалі може стати визначальним для подальшого економічного, соціального, екологічного і культурного розвитку. Політична функція держави є фундаментом для створення сприятливих умов визначення основних засад державної політики в сфері економіки, культури, соціального розвитку, охорони навколишнього природного середовища тощо.

Сучасний стан розвитку науки характеризується відсутністю монографічних та дисертаційних досліджень, присвячених проблемам функціонування держави в політичній сфері. Сьогодні серед науковців немає єдності щодо визначення поняття, змісту, механізму реалізації, місця та ролі політичної функції в системі об'єктних функцій держави.

На перехідному етапі розвитку України, в умовах глибоких трансформаційних перетворень в політичній сфері розробка конституційно-правової моделі політичної функції Української держави має як теоретичний, так і практичний характер. У теоретичному плані дослідження політичної функції держави дозволяє поглибити та конкретизувати знання про сутність діяльності Української держави в політичній сфері, розкрити конституційно-правовий зміст цієї функції, висвітлити конституційно-правові основи регулювання, обґрунтувати механізм її реалізації тощо. В практичному – допомагає визначити оптимальні шляхи вдосконалення цієї діяльності, прогнозувати найближчі та очікувані перспективи її розвитку.

Джерельною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, які належать до різних наукових напрямів та шкіл. Це наукові роботи в галузі юриспруденції, філософії, історії, політології, соціології, економіки тощо. Сформульовані в роботі положення та висновки ґрунтуються на аналізі радянського законодавства; національного та зарубіжного законодавства; політико-програмних документів; матеріалів преси тощо.

У радянський період загальнотеоретичні та конституційно-правові аспекти функцій держави вивчали такі вчені, як: А. Глебов, А. Денисов, Л. Загайнов, Л. Каск, В. Копейчиков, Б. Курашвілі, О. Лепьошкін, М. Піскотін, В. Погорілко, І. Самощенко, В. Тененбаум, М. Черноголовкін та ін. Ці вчені зробили вагомий внесок у дослідження зазначеної проблематики. Багато із запропонованих у радянській юридичній літературі варіантів розуміння та тлумачення категорії «функції держави» не втратили свого теоретичного й методологічного потенціалу і використовуються як вихідні у процесі сучасного пізнання окресленої проблематики. Проте їхні роботи базувалися на марксистсько-ленінському трактуванні держави і відповідно акцентували увагу здебільшого на її класовій сутності й призначенні.

На сучасному етапі дослідження функцій Української держави в тих чи інших аспектах здійснено такими вітчизняними вченими, як: Ю. Барабаш, О. Бермічева, О. Варич, А. Гетьман, О. Зайчук, В. Колісник, А. Колодій,

О. Лоцихін, І. Мотиль, Л. Наливайко, А. Олійник, Н. Оніщенко, П. Онопенко, Г. Падалко, В. Погорілко, А. Селіванов, О. Скрипнюк, М. Тесленко, О. Фрицький, В. Шаповал та ін. Теоретичною основою дослідження стали також сучасні праці російських науковців, таких як: В. Бабаєв, М. Баглай, М. Байтін, А. Венгеров, М. Жигульонков, А. Кадомцева, Л. Морозова, В. Нерсисянц, Ю. Тихомиров, А. Черданцев, В. Чиркін та ін. Їх роботи заклали фундамент сучасного розуміння теорії функцій держави, проте не можна стверджувати, що всі теоретичні та практичні питання, які стосуються функціонування сучасної держави, повністю висвітлені. У дослідженнях згаданих науковців питання політичної функції держави практично не порушувалося. Більшість аспектів цієї проблематики досліджені фрагментарно, залишаються остаточно невирішеними та дискусійними, що і обумовлює актуальність цього дослідження.

Наукова розробка політичної функції держави є актуальним завданням сучасної науки конституційного права, вирішення якого забезпечує успішність становлення і розбудови демократичної, соціальної, правової держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні. Усе вищенаведене зумовило вибір теми і мети дослідження, його наукову новизну та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до комплексної наукової програми «Основні напрямки реформування законодавства України у контексті європейської інтеграції» (номер державної реєстрації 0104U004048) та наказу МВС України від 27 вересня 2010 р. № 347 «Про затвердження Пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення, впровадження в практичну діяльність ОВС, на період 2010-2014 років» й теми кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Організаційно-правові засади державного управління адміністративно-політичною діяльністю в умовах євроінтеграції».

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є комплексна наукова розробка конституційно-правової моделі політичної функції Української держави, а також створення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства з питань функціонування держави в політичній сфері.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- уточнити поняття та ознаки функцій держави з урахуванням досягнень радянської та сучасної юридичної науки;
- з'ясувати співвідношення терміна «функції держави» з термінами «функції політичної системи суспільства», «функції державних органів», «функції державної влади», «функції місцевого самоврядування», «функції органів місцевого самоврядування»;
- конкретизувати класифікацію функцій держави: визначити її поняття та призначення, обґрунтувати критерії класифікації та види функцій держави;
- висвітлити конституційно-правові основи функцій Української держави в сучасних трансформаційних умовах, в тому числі дослідити конституційно-правові основи політичної функції Української держави;

– визначити поняття та особливості політичної функції Української держави;

– розкрити конституційно-правовий зміст політичної функції Української держави шляхом її структуризації на окремі напрями, за якими здійснюється її реалізація;

– уточнити форми і методи реалізації політичної функції Української держави;

– розробити конституційно-правові засади теорії механізму реалізації політичної функції Української держави, зокрема визначити його поняття, ознаки, елементи;

– обґрунтувати місце і роль державних та недержавних інституцій в інституціональному механізмі реалізації політичної функції Української держави.

Об'єктом дослідження є система функцій Української держави на сучасному етапі її розвитку.

Предметом дослідження є конституційно-правові засади політичної функції Української держави як відносно самостійної об'єктної функції держави.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є система філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, що забезпечують об'єктивний і цілісний аналіз предмета дослідження.

Діалектичний метод є одним із основних методів, що використовувався на всіх етапах дослідження з метою визначення місця і ролі політичної функції в системі функцій Української держави. Зокрема в дисертації застосовано діалектичні методи сходження від абстрактного до конкретного, взаємодії зовнішнього і внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного, з'ясування співвідношення особливого та одиничного, частини й цілого, зв'язок теорії та практики тощо. Завдяки системному підходу стало можливим розкриття конституційно-правового змісту політичної функції Української держави. Історичний метод використовувався при аналізі поглядів на еволюцію функцій держави. Застосування в роботі методологічного плюралізму дозволило врахувати різноманіття підходів до класифікації функцій держави, форм і методів реалізації функцій держави, механізму реалізації функцій держави тощо. Використання структурно-функціонального підходу дозволило визначити інституціональні елементи механізму реалізації політичної функції держави та розкрити їх роль в ньому. Застосування формально-юридичного методу надало можливість дослідити функціонування держави в політичній сфері з точки зору відповідності праву крізь призму правових категорій. Метод аналогії надав можливість виявити подібність у структурі різних явищ безвідносно до їх природи, зокрема під час дослідження змісту термінів «функції держави», «форми реалізації функцій держави», «методи реалізації функцій держави», «механізм реалізації функцій держави» тощо. Метод тлумачення правових норм дозволив виявити наявність прогалів в конституційно-правовому регулюванні, неузгодженість конституційно-правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з реалізацією політичної функції держави. Методи моделювання та прогнозування дозволили здійснити пошук оптимальної моделі

механізму реалізації цієї функції.

Використання цих та інших методів наукового пізнання забезпечило одержання достовірних і обґрунтованих наукових результатів у дисертації, розкриття поставлених цілей й завдань.

Наукова новизна одержаних результатів. За характером, сутністю і змістом підходів наукова робота є однією з перших у вітчизняній науці конституційного права спробою комплексного конституційно-правового аналізу політичної функції Української держави. Сформульовані в дисертації теоретичні положення і висновки виносяться на захист.

Уперше в українській юридичній науці:

- визначено поняття терміна «політична функція Української держави» як конституційно регламентовані, загальні, об'єктивно необхідні напрями та види її діяльності з регулювання сфери політичних відносин, вироблення, реалізації й гарантування внутрішньої і зовнішньої політики держави, створення умов та інститутів для розвитку народовладдя, забезпечення умов для розвитку і функціонування політичної системи суспільства, створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки з метою формування громадянського суспільства і розбудови демократичної, соціальної, правової держави;

- сформульовано та проаналізовано особливості політичної функції Української держави, визначено її місце і роль в системі внутрішніх об'єктних функцій сучасної держави;

- виокремлено відносно самостійний конституційно-правовий інститут законодавства про політичну функцію Української держави;

- розкрито конституційно-правовий зміст політичної функції Української держави через дослідження її складових, таких як: 1) вироблення, реалізація й гарантування державної внутрішньої і зовнішньої політики; 2) створення умов та інститутів для розвитку народовладдя; 3) забезпечення умов для розвитку і функціонування політичної системи суспільства; 4) створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки;

- розроблено конституційно-правові засади теорії механізму реалізації політичної функції Української держави, зокрема визначено його поняття, ознаки, структуру та взаємодію елементів;

- обґрунтовано місце і роль державних та недержавних інституцій в інституціональному механізмі реалізації політичної функції Української держави.

Удосконалено:

- визначення поняття «функції держави», в якому розкриваються сутність і соціальне призначення держави в громадянському суспільстві, виділено і проаналізовано ознаки функцій держави;

- класифікацію функцій держави за об'єктивно існуючими, суттєвими критеріями, що дозволило визначити місце політичної функції держави в системі об'єктних функцій Української держави. Систематизовано класифікаційні критерії та проаналізовано види функцій держави. Доведено, що «система» і «класифікація» не тотожні поняття, але разом із тим тісно пов'язані між собою, де перше – існує як

об'єктивна дійсність, а друге – виступає як засіб пізнання цієї дійсності, що поєднує в собі як соціально-політичні, так і логіко-пізнавальні властивості;

– наукові положення про форми та методи реалізації функцій держави: уточнено їх поняття, взаємозв'язок, особливості та класифікацію.

Набули подальшого розвитку:

– положення щодо співвідношення терміна «функції держави» з термінами «функції політичної системи суспільства», «функції державних органів», «функції державної влади», «функції місцевого самоврядування», «функції органів місцевого самоврядування»;

– положення про конституційно-правову регламентацію об'єктних функцій Української держави в сучасних трансформаційних умовах;

– положення про вплив доктрини «політичного питання» на ефективність реалізації політичної функції Української держави.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається його актуальністю, новизною і висновками – теоретичними і практичними. Теоретична цінність положень дисертації полягає не тільки в їх узагальнюючому, а й дискусійно-постановочному характері. Отримані результати мають важливе конституційно-правове значення для нормотворчої техніки в процесі вдосконалення тексту Основного Закону. Проведене дослідження дозволило внести ряд пропозицій з питань вдосконалення чинного законодавства про функції Української держави. У науково-дослідницькій – для поглиблення і розвитку конституційно-правової моделі функцій держави, для подальшої розробки проблеми вдосконалення політичної функції Української держави та її конституційно-правових основ, підвищення ефективності механізму її реалізації; у навчально-методичному процесі – для підготовки підручників, навчальних посібників, розробки навчальних програм та методичних рекомендацій, для проведення лекційних, семінарських та практичних занять з навчальних дисциплін: «Конституційне право України», «Теорія держави і права» та спецкурсів з них, для написання курсових, дипломних, магістерських робіт із досліджуваної проблематики. Отримані результати дослідження використовуються в навчально-методичному процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження № 4 від 5 жовтня 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним комплексним дослідженням й відбиває особистий здобуток автора. В опублікованих у співавторстві з Л. Наливайко статтях «Поняття політичної функції Української держави», «Конституційно-правові основи політичної функції Української держави», «Форми здійснення політичної функції Української держави» проаналізовано теоретичні підходи до визначення поняття політичної функції Української держави та сформульовано її авторське визначення, обґрунтовано виокремлення конституційно-правового інституту законодавства про політичну функцію Української держави, досліджено правові та організаційні форми її здійснення.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження оприлюднені у доповідях на міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових та науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: «Другі юридичні читання» (Київ, 2005); «Четверті осінні юридичні читання» (Хмельницький, 2005);

«Состояние и перспективы развития юридической науки» (Россия, г. Ижевск, 2006); «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні» (Івано-Франківськ, 2006); «Comparative Institutional Transformations and Institutional Design in the Post-Soviet Region» (Yerevan, Armenia, 2006); «Права людини в умовах сучасного державотворення» (Суми, 2006); «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (Луцьк, 2008); «Сучасний вимір держави та права» (Миколаїв, 2008); «Науковий потенціал сучасної юриспруденції» (Тернопіль, 2009); «Проблеми національної державності» (Одеса, 2010); «Правові реформи в Україні: проблеми реалізації» (Київ, 2011); «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (Запоріжжя, 2011); «Правовий вимір сучасних реформаційних процесів в Україні» (Львів, 2011) тощо.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 10 наукових статей у фахових виданнях України з юридичних наук та 22 тези доповідей на наукових конференціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (621 найменування). Загальний обсяг дисертації – 270 сторінок, із них основного тексту – 215 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, аналізуються сучасний стан її наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; формулюються мета і завдання, об'єкт та предмет дослідження; характеризується методологічна основа; визначається наукова новизна одержаних результатів, їх теоретичне і практичне значення; наводяться відомості про апробацію та публікацію основних положень дослідження, його структуру та обсяг.

Розділ 1 «Загальна характеристика функцій Української держави» складається з трьох підрозділів, в яких розкриваються поняття, ознаки та сутність функцій держави, надаються їх критерії класифікації та види, аналізуються їх конституційно-правові основи.

У **підрозділі 1.1 «Поняття та сутність функцій держави»** висвітлюються основні оновлені положення теорії функцій держави на сучасному етапі державотворення, що обумовлені переходом України до нової моделі державного ладу, формування нового типу правосвідомості суспільства. Розгляд етимологічного походження та значення терміна «функція» в інших галузях наукових знань, аналіз існуючих в правовій доктрині наукових підходів до розуміння дефініції функції держави дозволили уточнити визначення поняття «функції держави», розкрити їх ознаки, з'ясувати співвідношення терміна «функції держави» з термінами «функції політичної системи суспільства», «функції державних органів», «функції державної влади», «функції місцевого самоврядування», «функції органів місцевого самоврядування».

Вивчення і розробка теорії функцій Української держави в сучасних трансформаційних умовах слугуватиме основою для дослідження конституційно-правових засад об'єктних функцій Української держави, в тому числі політичної.

У підрозділі 1.2 «Класифікація функцій Української держави» надаються критерії класифікації та види функцій держави, що дозволило сформулювати засади наукової класифікації функцій Української держави на сучасному етапі. Проблема класифікації функцій держави є важливою складовою вивчення конституційно-правових засад функцій держави, оскільки має як теоретичну, так і практичну значущість. У теоретичному плані – це вибір критеріїв класифікації та чітке їх дотримання, а у практичному – це питання повноти охоплення діяльності держави та її інституцій, виведення практичних рекомендацій щодо вдосконалення основних напрямів і видів діяльності держави, зокрема в політичній сфері.

За допомогою класифікації функцій держави здійснюється більш повне та глибоке дослідження плюралістичної природи держави, з'ясування місця та ролі кожної функції в системі функцій держави, виявлення найбільш оптимального механізму реалізації кожної функції держави. У підрозділі розкривається співвідношення понять «система» і «класифікація», які є не тотожними, але разом із тим тісно пов'язаними між собою. Кожна функція держави повинна розглядатися як елемент єдиної системи функцій. Разом із тим, кожна функція має свої особливості, які можуть бути критеріями для проведення класифікації функцій держави. Обґрунтовується, що вихідним моментом у побудові системи функцій держави має бути вибір критеріїв їх класифікації.

З метою забезпечення всебічного, цілісного уявлення про систему функцій Української держави їх класифіковано за критеріями: об'єкти (сфери) діяльності держави; способи діяльності держави; тривалість дії.

У підрозділі 1.3 «Конституційно-правові основи функцій Української держави» аналізуються конституційно-правові основи об'єктних функцій Української держави (економічної, соціальної, екологічної, культурної та політичної) в сучасних умовах. Успішна реалізація об'єктних функцій Української держави потребує, насамперед, зміцнення їх конституційно-правових основ, що є можливим за допомогою таких заходів: подальше оновлення та кодифікація законодавства, адаптація внутрішнього законодавства України до законодавства Європейського Союзу, подальше проведення збалансованих конституційної і політичної реформ, зміцнення наукових, інформаційних, фінансових основ конституційного законодавства, узгодження правових норм з іншими соціальними нормами тощо.

Грунтовний аналіз норм Конституції та інших нормативно-правових актів, якими регламентується цілісна, повноцінна система об'єктних функцій Української держави, дозволив побудувати ієрархічну систему нормативно-правових актів, які складають законодавство про функції Української держави. В роботі виокремлено чотири групи нормативно-правових актів, що складають систему конституційно-правового інституту законодавства про функції Української держави.

Розділ 2 «Конституційно-правова характеристика політичної функції Української держави» складається з трьох підрозділів, в яких розкриваються

поняття та конституційно-правовий зміст політичної функції Української держави, конкретизуються форми і методи реалізації цієї функції.

У підрозділі 2.1 «Поняття політичної функції Української держави» аналізується еволюція наукових поглядів до розуміння політичної функції держави. Історичний екскурс дозволив відзначити, що за радянських часів політична функція взагалі не виокремлювалася як самостійна функція держави. Назва політичної функції правоохоронною функцією держави свідчила про відсторонення держави від вироблення внутрішньої і зовнішньої політики, від творчої позитивної діяльності тощо. Система основних функцій сучасної Української держави значною мірою відрізняється від системи функцій колишнього СРСР та УРСР як у зв'язку зі зміною природи, характеру нашої держави, державного ладу, так і у зв'язку із певними зрушеннями в теорії функцій держави у вітчизняній науковій правовій думці.

Дослідження політичної функції держави з точки зору політологічних та управлінських аспектів, аналіз етимологічного походження терміну «politika» та інших вихідних категорій політології дозволили закласти фундамент та надали базові орієнтири для подальшого наукового опрацювання проблематики політичної функції держави. Проведений аналіз дозволив виокремити в сучасній юридичній науці два підходи до розуміння політичної функції держави. Перший підхід ґрунтується на констатації факту наявності політичної функції держави як відносно самостійної в системі об'єктних функцій і розумінні того, що її наукове опрацювання знаходиться на початковій стадії. Прихильники другого підходу взагалі не виокремлюють політичну функцію держави як самостійну об'єктну функцію, а напрями діяльності держави в політичній сфері розглядають в межах інших функцій. Обґрунтовано, що політична функція держави є відносно самостійною об'єктною функцією, яка в сучасних державотворчих процесах, в умовах проведення конституційної та політичної реформ має визначальний характер для подальшого економічного, соціального, екологічного і культурного розвитку.

У підрозділі 2.2 «Конституційно-правовий зміст політичної функції Української держави» політична функція держави розглядається як органічне поєднання напрямів і видів державної діяльності в політичній сфері. Ця функція є багатограним та складним політико-правовим явищем, зміст якої складається з однопорядкових, взаємопов'язаних дій держави з регулювання сфери політичних відносин.

Конституційно-правовий зміст політичної функції Української держави розкрито через виокремлення та дослідження таких складових: 1) вироблення, реалізація й гарантування державної внутрішньої і зовнішньої політики; 2) створення умов та інститутів для розвитку народовладдя; 3) забезпечення умов для розвитку і функціонування політичної системи суспільства; 4) створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки.

У підрозділі 2.3 «Форми та методи реалізації політичної функції Української держави» проводиться аналіз етимологічного походження та філософського визначення категорій «форма» і «метод», аналізуються їх взаємовплив та взаємозв'язок, розкриваються їх поняття, особливості та види. Форми реалізації функцій держави є зовнішнім виразом здійснення функцій

держави, а методи – набором необхідних правових та організаційних інструментів їх реалізації.

Дослідження форм реалізації функцій держави надало можливість виокремити два теоретичні підходи до трактування форм реалізації політичної функції держави, в основі яких лежать різні класифікаційні критерії. Наведені види форм реалізації цієї функції не мають взаємної суперечливості, вони не тільки сумісні, але й доповнюють одна одну. В роботі обґрунтовано поділ методів реалізації політичної функції Української держави на дві групи: загальні та спеціальні.

Розділ 3 «Механізм реалізації політичної функції Української держави» складається з трьох підрозділів, в яких розкриваються поняття та елементи механізму реалізації політичної функції Української держави, обґрунтовується місце і роль державних і недержавних інститутів в ньому.

У підрозділі 3.1 **«Поняття та елементи механізму реалізації політичної функції Української держави»** механізм реалізації політичної функції Української держави розглядається як складне за своєю суттю явище, що має власну структуру, складається із взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів. Дослідження категорій «механізм», «механіцизм», «механізм держави» дозволило виділити та проаналізувати такі необхідні та визначальні особливості механізму реалізації цієї функції: ієрархічність; цілісність; структурованість; взаємодія та динаміка.

У роботі обґрунтовано авторську концепцію щодо виокремлення нормативно-правової та інституціональної складових механізму реалізації політичної функції Української держави. Доведено, що ефективність механізму реалізації політичної функції Української держави в цілому забезпечується ефективністю кожної складової її механізму. Безпосередній вплив на процес реалізації функцій держави має і соціальне середовище як сукупність економічних, політичних, соціальних, культурних, психологічних та інших чинників, які є передумовою ефективною взаємодії нормативно-правового та інституціонального елементів механізму реалізації політичної функції держави. Серед політичних факторів, що суттєво впливають на реалізацію політичної функції Української держави, виокремлено та проаналізовано позитивні та негативні.

Використання теоретико-правових конструкцій «механізм реалізації функцій держави» та «механізм реалізації політичної функції Української держави» дозволило розкрити зміст функції держави як динамічної, фактичної й постійної діяльності держави в політичній сфері, проникнути в її внутрішню структуру, дослідити роботу всіх її елементів.

У підрозділі 3.2 **«Державні інститути механізму реалізації політичної функції Української держави»** використано структурно-функціональний підхід до вивчення державних інститутів в механізмі реалізації політичної функції Української держави, що дозволило розглянути державні інститути як нормативно визначену ієрархічну систему державних органів, де кожний має своє призначення, місце і роль та дослідити діяльнісний аспект, функції й повноваження державного органу, необхідні для реалізації політичної функції.

Державним інститутам належить ключова роль в інституціональному

механізмі реалізації політичної функції Української держави, оскільки саме вони безпосередньо і створюються для виконання функцій і завдань держави, наділяючись для цього державно-владними повноваженнями. В сучасних політико-правових умовах існує об'єктивна потреба визначення і законодавчої регламентації правового статусу кожного із державних інститутів механізму реалізації політичної функції Української держави, що забезпечить їх раціональну та науково обґрунтовану організацію і функціонування в усіх сферах життя, в тому числі в політичній.

У роботі особливу увагу приділено розгляду Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України як державних інституцій механізму реалізації політичної функції Української держави, що обумовлено їх функціями, компетенцією та повноваженнями.

У підрозділі 3.3 «Участь недержавних інститутів у механізмі реалізації політичної функції Української держави» обґрунтовується положення, що надійною основою взаємодії громадянського суспільства та демократичної держави є, насамперед, створення організаційно-правового механізму постійної участі народу, громадських об'єднань та інших колективів громадян в управлінні справами держави і суспільства, вплив на організацію та формування державного апарату, контроль за його діяльністю. Визнання існування недержавних інституцій в механізмі реалізації політичної функції Української держави та розуміння значення їх ролі в реалізації цієї функції є важливим кроком у подальших процесах демократизації суспільного життя та розвитку громадянського суспільства.

Становлення політичної сфери громадянського суспільства проявляється, передусім, у формуванні його політичних інститутів, які одночасно є і суб'єктами політичної діяльності, що перебувають або в опозиції до державної влади, або чітко висловлюють свої позиції щодо стратегії розвитку владних структур. В роботі серед недержавних інститутів, насамперед, виокремлюються політичні партії та громадські організації, у яких є достатній потенціал, що дозволяє громадянам брати участь у процесі прийняття політичних рішень з життєво важливих питань і здійснювати контроль за їх виконанням та таким чином впливати на реалізацію політичної функції держави. Розкриваються форми політичної взаємодії громадських об'єднань та державних органів, висвітлюються їх функції і повноваження в політичній сфері, формулюються пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правової регламентації статусу тощо.

Проведений аналіз дозволив визначити тенденції розвитку інститутів громадянського суспільства, які є не лише значущими в політичному і правовому аспектах, а й такими, що утворюють єдиний комплекс заходів, покликаних забезпечити створення ефективної моделі механізму реалізації політичної функції Української держави.

ВИСНОВКИ

У дисертації вперше здійснено всебічне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягало у комплексній науковій розробці конституційно-правової моделі політичної функції Української держави. Основні

результати дослідження полягають у наступному:

1. Функції держави – це конституційно регламентовані, загальні, об'єктивно необхідні напрями і види внутрішньої та зовнішньої діяльності держави для досягнення відповідних цілей шляхом реалізації основних завдань на конкретному історичному етапі розвитку, які виражають сутність та соціальне призначення держави. Як напрями діяльності, функції держави опосередковують собою, насамперед, зміст її діяльності, а як види – форми діяльності держави. Основними ознаками, що у своїй сукупності складають певний інваріант визначення поняття такого складного системного явища, як «функції держави», є: 1) конституційно-регламентований, загальний, основний, предметний (об'єктний) характер функцій держави; 2) функції держави є безпосереднім та найбільш повним проявом сутності та соціального призначення держави; 3) функції держави спрямовані на виконання завдань і досягнення цілей; 4) об'єктивна обумовленість функцій держави; 5) дуалістична природа функцій держави (поєднання стійкості та динамізму); 6) реалізація функцій держави в певних формах та системою методів.

2. Вивчення співвідношення терміна «функції держави» з термінами «функції політичної системи суспільства», «функції державних органів», «функції державної влади», «функції місцевого самоврядування», «функції органів місцевого самоврядування» дозволило розкрити взаємовплив, взаємообумовленість цих понять, дослідити їх юридичну природу, внутрішню сутність, соціальне призначення, що слугуватиме основою для формування сучасної цілісної конституційно-правової моделі функцій держави, в тому числі конституційно-правових засад політичної функції Української держави. Терміни «функції держави» та «функції політичної системи суспільства» співвідносяться як особливе і загальне, де функції держави мають похідний характер щодо функцій політичної системи суспільства. Співвідношення функцій держави та функцій державних органів – це співвідношення загального і особливого в державній діяльності. Розмежування цих категорій може проводитись за формою (формами), за змістом, обсягом та масштабом (територіальною ознакою). Функції державної влади знаходяться між функціями держави та функціями державних органів: вони опосередковані об'єктивно існуючими функціями держави і переважно відображають її сутність, є визначальними відносно функцій державних органів. Співвідношення функцій держави, функцій державної влади та функцій державних органів – це співвідношення загального, особливого і одиничного в діяльності держави. Функції держави та функції місцевого самоврядування не є тотожними, мають різне походження, юридичну природу та сутність. Ці терміни взаємопов'язані та взаємообумовлені, здійснюється паралельно та спрямовані на становлення правової держави, формування, розвиток громадянського суспільства в Україні, утвердження її демократичної європейської перспективи. Функції місцевого самоврядування та функції органів місцевого самоврядування співвідносяться як ціле та частина, між ними існує відповідний змістовний зв'язок, аналогічний співвідношенню функцій держави та державних органів.

3. Забезпечення «чистоти» категоріального виміру розуміння змісту критерію

класифікації є виправданим і раціональним з методологічної точки зору та системного підходу. Проведений аналіз дозволив виділити такі класифікаційні критерії та види функцій держави: за об'єктами (сферами) діяльності держави – об'єктні (лінійні): внутрішні і зовнішні функції держави. Внутрішні: політична, економічна, соціальна, екологічна, культурна; зовнішні: оборонна, зовнішньополітична, зовнішньоекономічна, гуманітарна, екологічна, зовнішньокультурна; за способами діяльності держави – технологічні (владні, процесуальні, організаційні): законодавча, виконавча, судова, контрольно-наглядова; за тривалістю дії: постійні та тимчасові.

4. Ефективність реалізації об'єктних функцій держави залежить, насамперед, від їх повної та систематизованої конституційно-правової регламентації. Комплексний системний підхід до питання про визначення конституційно-правових основ функцій держави дозволив побудувати ієрархічну систему нормативно-правових актів, які складають законодавство про функції Української держави. Систему конституційно-правового інституту законодавства про функції Української держави формують чотири групи нормативно-правових актів: Конституція України; закони; підзаконні акти; міжнародні акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. В системі конституційно-правового інституту законодавства про функції Української держави доцільно виокремлювати відносно самостійний конституційно-правовий інститут законодавства про політичну функцію Української держави.

5. Політична функція держави є відносно самостійною об'єктною функцією держави. Діяльність держави із здійснення політичної функції складна, багатогранна, інтегративна, динамічна і, по суті, створює умови для ефективного виконання інших функцій. Аналіз наукових підходів до розуміння політичної функції держави дозволив сформулювати її авторське визначення. Політична функція Української держави – це конституційно регламентовані, загальні, об'єктивно необхідні напрями та види її діяльності з регулювання сфери політичних відносин, вироблення, реалізації й гарантування внутрішньої і зовнішньої політики держави, створення умов та інститутів для розвитку народовладдя, забезпечення умов для розвитку і функціонування політичної системи суспільства, створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки з метою формування громадянського суспільства і розбудови демократичної, соціальної, правової держави.

6. Конституційно-правовий зміст політичної функції Української держави розкривається через виокремлення та дослідження таких складових: 1) вироблення, реалізація й гарантування державної внутрішньої і зовнішньої політики; 2) створення умов та інститутів для розвитку народовладдя; 3) забезпечення умов для розвитку і функціонування політичної системи суспільства; 4) створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки.

7. Вироблення, реалізація і гарантування державної політики України залежать як від теоретичного підґрунтя, так і практичної діяльності працівників державного апарату. Державна політика є стрижнем політичної функції держави, що є фундаментом для створення сприятливих умов визначення основних засад

державної політики в різних сферах суспільного життя. Спеціальні державні програми є офіційним виразом і юридичним закріпленням основних напрямів державної політики в тій чи іншій галузі. Стратегічне планування політичного розвитку України залежить, насамперед, від формування основних засад державної політики, що обумовлює необхідність розробки та прийняття на конституційно-правовому рівні програми політичного розвитку України. Зв'язок політичної функції держави і державної політики полягає у фіксації останньою за допомогою юридичних актів державної волі щодо реалізації державної влади як в окремих сферах життєдіяльності суспільства (у тому числі політичній), так і в суспільстві в цілому. У функціях держави відображається державна політика, функція «відповідальна» за вироблення, реалізацію й гарантування державної політики в певній сфері, тобто концепцій, перспективних і строкових програм, планів тощо.

8. Важливою складовою політичної функції Української держави в сучасних умовах є створення умов та інститутів для розвитку народовладдя, що безпосередньо залежать від ролі держави, яка забезпечує створення належних організаційно-правових і матеріально-фінансових умов функціонування механізму народовладдя. Змістом політичної суб'єктності держави в сфері народовладдя є формування органів держави, участь у вирішенні державних питань, контроль за функціонуванням державної влади та реалізацією прийнятих рішень. Однаково небажаною є держава як з гіпотрофованою, так і гіпертрофованою політичною суб'єктністю. Реалізація політичної функції держави, становлення реального народовладдя в Україні безпосередньо залежать від ефективності боротьби з політичною корупцією, яка негативно впливає на державно-правовий розвиток країни, політико-правову активність громадян, легітимність державної влади, її авторитет тощо. Сьогодні в перехідних умовах державно-правового розвитку України необхідно підвищувати роль держави у створенні належних умов та ефективних інститутів для розвитку народовладдя, використовуючи правові, економічні, силові, ідеологічні, інформаційні та соціальні ресурси.

9. Забезпечення умов для розвитку і функціонування політичної системи суспільства є важливим напрямом політичної функції держави. Важливим засобом зміцнення конституційного ладу, гарантування реального народовладдя, забезпечення політичної стабільності, піднесення ефективності діяльності державно-правових та політичних інститутів, прискорення суспільних перетворень має стати реформування політичної системи України, яке важливо проводити на таких основних засадах: досягнення широкого суспільного консенсусу, поетапність, наступність, науковий підхід, забезпечення легітимності та законності, виважене врахування провідних тенденцій світового розвитку. Важливим компонентом розвитку і функціонування політичної системи є її структура. Науковий аналіз підсистем політичної системи суспільства дає підстави стверджувати, що саме інституціональна підсистема є суб'єктною основою реалізації політичної функції держави шляхом створення системи формалізованих державно-правових і політичних інститутів. Визначення і вдосконалення всіх інституційних елементів політичної системи, створення відповідної конституційно-правової бази є необхідним для здійснення політичної

функції Української держави та сприятиме подальшому розвитку сучасної української державності, ефективній реалізації завдань, що стоять перед державою в політичній сфері.

10. Створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки є важливим напрямом державної діяльності в політичній сфері. Реалізуючи політичну функцію, держава повинна виявляти і узгоджувати інтереси державно-правових і політичних інститутів, враховувати їх у своїй політиці, в тому числі при прийнятті державних рішень, своєчасно виявляти джерела загострення соціальної напруженості і використовувати державно-правові механізми для вирішення демократичним шляхом соціальних протиріч. Нині трансформаційні процеси в політичній сфері наряду залежать від ефективності розв'язання існуючих у суспільстві конфліктів, зняття соціальної напруги, що в сукупності забезпечить врахування всіх суспільних інтересів, досягнення суспільного консенсусу та політичної стабільності. Політична стабільність є необхідною умовою національної безпеки, яка покликана створити сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадян, державних інститутів, захищати життєво важливі інтереси суспільства та держави від внутрішніх й зовнішніх загроз. Забезпечення національної безпеки та кожного з її елементів, включаючи політичну безпеку, вимагає всебічного поглибленого дослідження та вивчення як внутрішніх, так і зовнішніх політичних процесів, а також нормативно-правового супроводження адекватних дій на загальнодержавному рівні, спроможних розв'язати потенційні і реальні загрози Українській державі. Забезпечення національної безпеки є однією з головних передумов внутрішньої стабільності та подальшого розвитку України як повноправного і незалежного члена світового співтовариства.

11. Кожна функція Української держави, в тому числі політична, являє собою єдність змісту, форм і методів здійснення державної влади у відповідній сфері діяльності держави. Форма і метод взаємопов'язані та не виключають один одного, а навпаки – доповнюють. Якщо методи характеризують внутрішню сторону діяльності з реалізації функцій держави, то форми – зовнішню. Методи – це своєрідне наповнення форм здійснення функцій держави. Концептуальне узагальнення наукового матеріалу дозволило виокремити два підходи до трактування форм реалізації політичної функції Української держави: 1) це діяльність основних складових механізму держави, специфічні види державної діяльності; 2) це однорідна за характером і змістом діяльність органів держави щодо здійснення її функцій. Згідно з першим підходом формами реалізації політичної функції Української держави є: законодавча, виконавча, судова та контрольна-наглядова діяльність. Відповідно до другого підходу – правові (правотворча та правозастосовча (правовиконавча, правоохоронна, договірна) та організаційні (організаційно-регламентуюча, організаційно-економічна, організаційно-ідеологічна). Методи реалізації політичної функції Української держави – це сукупність правових й організаційних прийомів та засобів реалізації напрямів та видів державної діяльності в політичній сфері. Під час реалізації політичної функції Української держави застосовуються як загальні (переконання, примус, стимулювання), так і спеціальні методи (наприклад, політичний діалог, політичний

консенсус, лобізм, політичні прогнози, політичні плани тощо).

12. Вперше розроблені конституційно-правові засади теорії механізму реалізації політичної функції Української держави. Механізм реалізації політичної функції держави – це комплексна система, яка є сукупністю нормативно-правових та інституціональних елементів, за допомогою яких забезпечується реалізація політичної функції держави. Ознаками механізму реалізації політичної функції Української держави є: ієрархічність; цілісність; структурованість; взаємодія та динаміка. В структурі механізму реалізації політичної функції Української держави виокремлено два блоки: нормативно-правовий та інституціональний. Нормативно-правовий механізм реалізації політичної функції держави – це ієрархічна сукупність нормативно-правових актів, регламентуючих функціонування держави в політичній сфері. Інституціональний механізм реалізації політичної функції держави – це сукупність або система інститутів публічної влади та громадянського суспільства, діяльність яких спрямована на реалізацію політичної функції Української держави.

13. Державним інститутам належить провідна роль в інституціональному механізмі реалізації політичної функції Української держави, що обумовлено їх функціями, компетенцією та повноваженнями. Вони є системою взаємопов'язаних державних органів різних гілок влади та різних рівнів, які в межах своєї компетенції, визначеної Конституцією і законами України, вирішують завдання щодо реалізації політичної функції держави. В контексті діяльності державних інституцій важливе конституційно-правове значення набуває доктрина «політичного питання», відповідно до якої необхідним є встановлення правових стандартів відокремлення права від політики. Серед державних інститутів механізму реалізації політичної функції Української держави більш ґрунтовно досліджена роль Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, що обумовлено їх функціями, компетенцією та повноваженнями. В механізмі реалізації політичної функції держави законодавчим органом визначаються засади державної політики, Президентом вирішується питання щодо визначення конкретних інструментів досягнення і забезпечення цього процесу, а на Кабінет Міністрів України покладено завдання щодо застосування обраного інструменту впливу на суспільні відносини і проведення в життя передбачених заходів. За таких умов в сфері реалізації політичної функції держави втілюється в життя конституційний принцип поділу державної влади, а додаткові схеми взаємодії цих органів з дублюючими та перехрещеними повноваженнями виконують роль системи стримувань і противаг різних гілок влади. В цій системі Конституційний Суд України покликаний здійснювати конституційне судочинство і приймати рішення та висновки, що є обов'язковими для всіх органів державної влади, та, таким чином, забезпечувати ефективну реалізацію політичної функції.

14. Участь недержавних інститутів в механізмі реалізації політичної функції Української держави є не менш важливою, ніж формалізована діяльність державних інституцій. Включення інститутів громадянського суспільства в цей механізм забезпечує вирішення ряду важливих завдань: 1) участь громадськості у прийнятті рішень з питань політичного розвитку держави, що дозволяє створити

засади легітимності рішень органів публічної влади; 2) процес залучення (партисипації) громадян у вирішення проблем в політичній сфері; 3) відкритість відповідних органів публічної влади та створення дієвих механізмів громадського контролю їх діяльності. Ефективність реалізації політичної функції держави залежить від вдосконалення конституційного законодавства в частині створення механізмів співпраці громадських організацій, політичних партій та інших форм об'єднань громадян з інститутами публічної влади при виробленні державної політики, в тому числі в політичній сфері.

Результати проведеного дослідження дозволяють системно подивитися на проблематику конституційно-правових засад політичної функції держави та водночас створюють підґрунтя для подальшої розробки цієї актуальної теми.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Беляєва М. В. Класифікація функцій Української держави / М. В. Беляєва // Науковий вісник Юридичної академії МВС. — 2004. — № 4. — С. 127-134.
2. Беляєва М. В. Регламентация політичної функції держави в конституційному законодавстві України / М. В. Беляєва // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2005. — № 3. — С. 21-28.
3. Беляєва М. В. Конституційно-правові засади діяльності Української держави в екологічній сфері / М. В. Беляєва // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2006. — № 3. — С. 32-41.
4. Беляєва М. В. Форми здійснення політичної функції Української держави / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 8 (128). — С. 3-7.
5. Беляєва М. В. Системно-структурні зв'язки політичної системи суспільства та політичної функції держави / М. В. Беляєва // Університетські записки. Часопис Хмельницького ун-ту управління та права. — 2006. — № 1. — С. 12-15.
6. Беляєва М. В. Політична система суспільства як основа функціонування держави в політичній сфері / М. В. Беляєва // Актуальні проблеми політики. — 2006. — Вип. 29. — С. 378-383.
7. Беляєва М. В. Регулююча роль держави в економічній сфері / М. В. Беляєва // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2007. — № 2. — С. 3-9.
8. Беляєва М. В. Конституційно-правові основи економічної функції Української держави / М. В. Беляєва // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. — 2007. — Вип. XVIII. — С. 29-34.
9. Беляєва М. В. Поняття політичної функції Української держави / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2011. — № 10. — С. 35-40.
10. Беляєва М. В. Конституційно-правові основи політичної функції Української держави / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва // Право і суспільство. — 2011. — № 2. — С. 63-69.
11. Беляєва М. В. Актуальні питання політичної функції держави /

М. В. Беляєва // Другі юридичні читання : зб. матер. Всеукр. наук. конф. (Київ, 18 трав. 2005 р.). — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. — С. 10-13.

12. Беляєва М. В. Правові форми здійснення політичної функції Української держави / М. В. Беляєва // Четверті осінні юридичні читання : зб. тез Міжнар. наук. конф. (Хмельницький, 21 жовт. 2005 р.). — Хмельницький : ХУУП, 2005. — С. 142-145.

13. Беляєва М. В. Політична функція Української держави в умовах розбудови демократичного суспільства / М. В. Беляєва // Влада і суспільство: проблеми взаємодії : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 18-19 листоп. 2005 р.). — Запоріжжя : Юрид. ін-т МВС України, 2005. — С. 141-143.

14. Беляєва М. В. Регламентация виборчих прав громадян як один з елементів політичної функції Української держави / М. В. Беляєва // Приватно-правовий метод регулювання суспільних відносин: зб. тез Міжнар. наук. конф. (Хмельницький, 25 листоп. 2005 р.). — Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2005. — С. 73-75.

15. Беляєва М. В. Трансформаційні процеси політичної системи України: конституційно-правові засади / М. В. Беляєва // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : зб. тез наук. доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 17 берез. 2006 р.). — Луцьк : Вежа, 2006. — С. 188-189.

16. Беляєва М. В. Теоретические подходы к исследованию политической функции Украинского государства / М. В. Беляєва // Состояние и перспективы развития юридической науки : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Ижевск, 30 март. 2006 г.). — Ижевск : Детектив-информ, 2006. — С. 42-47.

17. Беляєва М. В. Економічна політика Української держави як основа економічних прав і свобод / М. В. Беляєва // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні : матер. Всеукр. наук. конф. молодих вчених (Івано-Франківськ, 28 квіт. 2006 р.). — Івано-Франківськ, 2006. — С. 108-111.

18. Беляєва М. В. Конституційно-правові засади функціонування Української держави в політичній сфері / М. В. Беляєва // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 18-19 трав. 2006 р.) : у 2-х т. — Луцьк : Вежа, 2006. — Т. 1. — С. 90-93.

19. Беляєва М. В. Юридичний зміст політичної функції Української держави: конституційно-правові засади / М. В. Беляєва // Запорізькі правові читання : матеріали Міжнар. наук. конф. (Запоріжжя, 18 трав. 2006 р.). — Запоріжжя : ЗНУ, 2006. — С. 87-89.

20. Беляєва М. В. Проблеми забезпечення екологічних прав в контексті реалізації екологічної функції держави / М. В. Беляєва // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 8 груд. 2006 р.). — Суми : УАБС НБУ, 2006. — С. 316-318.

21. Беляєва М. В. Державна стратегія модернізації освітньої політики України в умовах Болонського процесу / М. В. Беляєва // Реалізація положень Болонської угоди в процесі реформування освіти системи МВС України: матеріали Всеукр. наук. конф. (Запоріжжя, 25 трав. 2007 р.). — Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2007. — С. 3-6.

22. Беляєва М. В. Дослідження політичної функції Української держави: теоретичний аспект / М. В. Беляєва // Сучасний вимір держави та права : зб. наук.

праць / за ред. В. І. Терентьєва. — Миколаїв : Іліон, 2008. — С. 179-181.

23. Беляєва М. В. Політична система сучасної України: проблемні аспекти / М. В. Беляєва // Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали Міжнар. наук. конф. (Луцьк, 14 берез. 2008 р.). — Луцьк : ПП Іванюк, 2008. — С. 77-79.

24. Беляєва М. В. Інституціональна основа реалізації політичної функції Української держави / М. В. Беляєва // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30 трав. 2008 р.) : у 2-х ч. — Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2008. — Ч. 1. — С. 9-11.

25. Беляєва М. В. Реформування політичної системи України: конституційно-правовий аспект / М. В. Беляєва // Науковий потенціал сучасної юриспруденції : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, дата?). — Тернопіль, 2009. — С. 37-39.

26. Беляєва М. В. Забезпечення політичних прав громадян як складова політичної функції Української держави / М. В. Беляєва // Актуальні проблеми охорони громадського порядку та досудового провадження : матер. наук.-практ. конф. і кругл. Столів 2009 р. — Дніпропетровськ : ДДУВС, 2010. — С. 302-303.

27. Беляєва М. В. Реалізація політичної функції Української держави: конституційно-правовий аспект / М. В. Беляєва // Верховенство права у процесі державотворення : Міжнар. наук. інтернет-конф. (Тернопіль, 29 верес. 2010 р.). — Тернопіль, 2010. — С. 26-28.

28. Беляєва М. В. Проблеми конституційно-правової регламентації об'єктних функцій Української держави / М. В. Беляєва // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 23 квіт. 2010 р.) : у 2-х ч. — Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2010. — Ч. I. — С. 6-7.

29. Беляєва М. В. Роль та значення Конституційного Суду України в механізмі реалізації політичної функції держави / М. В. Беляєва // Проблеми національної державності : матеріали Міжнар. наук. конф. (Одеса, 26 берез. 2010 р.). — Одеса : Астропринт, 2010. — С. 19-22.

30. Беляєва М. В. До питання про співвідношення понять «функції держави», «функції органів держави», «функції державної влади» / М. В. Беляєва // Правові реформи в Україні: проблеми реалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16-17 лют. 2011 р.). — К. : Центр прав. наук. досл., 2011. — С. 48-50.

31. Беляєва М. В. Теоретичні засади державної політики в аспекті реалізації політичної функції Української держави / М. В. Беляєва // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали Всеукр. наук. конф. (Запоріжжя, 22 квіт. 2011 р.). — Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2011. — С. 3-5.

32. Беляєва М. В. Недержавні інституції в механізмі реалізації політичної функції держави / М. В. Беляєва // Правовий вимір сучасних реформаційних процесів : матеріали Всеукр. наук. конф. (Львів, 21 жовт. 2011 р.). — Львів : Центр правнич. ініціатив, 2011. — С. 18-20.

АНОТАЦІЇ

Беляєва М. В. Конституційно-правові засади політичної функції Української держави. — *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 — конституційне право; муніципальне право. — Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Харків, 2012.

Дисертація присвячена комплексному конституційно-правовому аналізу політичної функції Української держави. Досліджено теорію функцій держави, зокрема уточнено їх поняття, ознаки, проведено їх наукову класифікацію, висвітлено їх конституційно-правові основи. Визначено поняття та особливості політичної функції Української держави, розкрито її конституційно-правовий зміст, досліджено форми та методи її реалізації. Розроблено конституційно-правові засади теорії механізму реалізації політичної функції Української держави: визначено його поняття, ознаки та елементи, обґрунтовано місце і роль державних та недержавних інститутів в ньому. Основні положення і висновки, отримані в дисертації, створюють науковий базис для подальшого розвитку конституційно-правової моделі політичної функції Української держави.

Ключові слова: *функції держави, політична функція Української держави, державна політика, форми і методи реалізації політичної функції держави, механізм реалізації політичної функції Української держави.*

Беляева М. В. Конституционно-правовые основы политической функции Украинского государства. — *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 — конституционное право; муниципальное право. — Национальный университет «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого», Харьков, 2012.

Диссертация посвящена комплексному конституционно-правовому анализу политической функции Украинского государства.

Исследована теория функций государства, а именно уточнено их понятие, признаки, проведена научная классификация. Обосновано относительно самостоятельный характер политической функции в системе объектных функций Украинского государства. Раскрыто конституционно-правовые основы объектных функций Украинского государства, что позволило построить иерархическую систему нормативно-правовых актов, которые составляют законодательство о функциях государства.

Сформулировано понятие и особенности политической функции Украинского государства. Установлено, что деятельность государства по осуществлению политической функции носит сложный, многосторонний, интегративный, динамичный характер и, по сути, создает условия для эффективной реализации других функций. Раскрыто конституционно-правовое содержание политической функции Украинского государства при помощи исследования её составных, а именно: 1) формирование, реализация и гарантирование государственной внутренней и внешней политики; 2) создание условий и институтов для развития

народовластия; 3) обеспечение условий для развития и функционирования политической системы общества; 4) создание механизмов достижения политической стабильности и обеспечения национальной безопасности. Исследованы формы и методы реализации политической функции Украинского государства. Установлено, что политическая функция осуществляется в правовых и организационных формах. Обосновано деление методов реализации политической функции государства на общие и специальные.

Разработано конституционно-правовые основы теории механизма реализации политической функции Украинского государства: определено его понятие, признаки и элементы. Обосновано место и роль государственных и негосударственных институтов в механизме реализации политической функции Украинского государства. Установлено, что государственным институтам принадлежит ведущая роль в институциональном механизме реализации политической функции Украинского государства, что обусловлено их функциями, компетенцией и полномочиями. Роль негосударственных институтов не менее важна, поскольку они призваны исполнять роль активного политического посредника между гражданским обществом и демократическим, правовым государством и тем самым постоянно быть вовлеченными в политические процессы.

Сформулированные выводы и предложения создают научный базис для дальнейшего развития конституционно-правовой модели политической функции Украинского государства.

Ключевые слова: функции государства, политическая функция Украинского государства, государственная политика, формы и методы реализации политической функции государства, механизм реализации политической функции Украинского государства.

Belyaeva M. V. Constitutional and legal principles of political function of the Ukrainian State. — Manuscript.

Dissertation for the degree of the Candidate of Legal Sciences, speciality 12.00.02 — Constitutional Law, Municipal Law. — The National University «The Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise», Kharkiv, 2012.

Dissertation is devoted to the complex constitutional and legal analysis of political function of the Ukrainian state. The theory of functions of the state is analyzed, including refinement of their concepts, features, scientific classification is conducted, its constitutional and legal principles are carried out. The concept and features of political function of the Ukrainian state are defined; its constitutional and legal content is revealed; forms and methods of their realization are studied. The theory of the mechanism of political function of the Ukrainian state is developed, its concepts, features and elements are defined, and the participation of public and private institutions in realization of political function of the Ukrainian state is analyzed. Main points and conclusions obtained in the dissertation create a scientific basis for further development of constitutional and legal model of political function of the Ukrainian state.

Keywords: functions of the state, political function of the Ukrainian state, state policy, forms and methods of realization of political function of the state, mechanism of realization of political function of the Ukrainian state.